

Nederlandse banken en mensenrechten: de praktijk

Een praktijkonderzoek voor de Eerlijke Bankwijzer

Profundo

economisch onderzoek

Samenvatting

Bedrijven die olie en minerale grondstoffen winnen kunnen op verschillende manieren omgaan met de lokale gemeenschappen in het gebied waar ze werkzaam zijn. Concreet gaat het daarbij om de manier waarop deze bedrijven informatie verstrekken, overleggen met lokale gemeenschappen, rekening houden met de belangen van lokale gemeenschappen, overeenstemming zoeken en bereiken, eigendommen en bestaansmiddelen respecteren en omgaan met protesten.

De activiteiten van grondstofwinnende bedrijven gaan vaak gepaard met ernstige schendingen van de mensenrechten van lokale gemeenschappen. Bijvoorbeeld doordat deze bedrijven het grondgebied waarvan een lokale gemeenschap economisch afhankelijk is, zonder (voldoende) compensatie, zonder vrije, tijdige en geïnformeerde toestemming en/of met gebruik van dwang en geweld in gebruik nemen voor een mijn of verwerkingsinstallatie. Daarbij kan sprake zijn van gedwongen huisuitzettingen of landonteigening. Of doordat zij plaatsen met een grote sociale, religieuze of culturele waarde zomaar in gebruik nemen en beschadigen. Ook kunnen deze bedrijven door het verontreinigen van het lokale milieu (drinkwater, viswater, water voor sanitair en irrigatie, lucht, bodem, etc.) de inkomstenbronnen en de gezondheid van lokale gemeenschappen ernstige schade toebrengen.

Dit onderzoek richt zich specifiek op (beleggingsrelaties met) drie grondstofwinnende bedrijven die de laatste jaren systematisch betrokken waren bij dergelijke schendingen van mensenrechten. Deze mensenrechtenschendingen zijn uitvoerig gedocumenteerd in recente rapporten van Amnesty International. Het gaat om de volgende drie bedrijven:

- Barrick Gold Corporation: betrokken bij schendingen van mensenrechten rond de Porgera goudmijn in Papoea Nieuw Guinea;
- Royal Dutch Shell: betrokken bij schendingen van mensenrechten in de Niger Delta (Nigeria);
- Vedanta Resources: betrokken bij schendingen van mensenrechten in Orissa (India).

In dit onderzoek zijn negen grote Nederlandse banken (eigenlijk: bankgroepen)¹ betrokken. Onderzocht is of deze banken beleggen in aandelen of obligaties van de drie genoemde bedrijven, voor eigen rekening en/of voor de beleggingsfondsen die zij klanten aanbieden. Als er sprake is van dergelijke beleggingen, is onderzocht of en hoe deze banken de bedrijven aanspreken op hun betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen ('*engagement*'). Als niet in deze bedrijven wordt belegd is onderzocht of deze keuze al dan niet is gebaseerd op mensenrechten- of duurzaamheidsoverwegingen.

Door middel van een korte vragenlijst is de banken schriftelijk gevraagd om informatie te verstrekken over hun stemgedrag op aandeelhoudersvergaderingen, hun engagement met de drie bedrijven en mogelijke andere contacten. Ook is de banken gevraagd om hun antwoorden te onderbouwen door (eventueel vertrouwelijk) inzage te bieden in relevante documenten. De antwoorden van de banken zijn vergeleken met een vooraf vastgestelde scoretabel:

¹ De term 'bankgroep' ziet op de bredere financiële groep waartoe een bank behoort, en waartoe ook (binnenlandse en buitenlandse) dochterondernemingen van de bank behoren. Omwille van de leesbaarheid wordt in dit rapport verder gesproken over 'banken'. De negen banken zijn ABN AMRO, AEGON, ASN Bank, Friesland Bank, ING, Rabobank, SNS, Triodos Bank en Van Lanschot. ASN Bank maakt deel uit van de SNS Reaal groep, maar voert haar eigen beleid en wordt sinds de oprichting van de Eerlijke Bankwijzer als zelfstandige bank gevolgd.

1. De bank belegt in het bedrijf maar spreekt het bedrijf niet aan op diens betrokkenheid bij of verantwoordelijkheid voor de structurele schendingen van mensenrechten;
2. De bank belegt in het bedrijf en spreekt het bedrijf incidenteel aan op diens betrokkenheid bij of verantwoordelijkheid voor de structurele schendingen van mensenrechten (bijvoorbeeld door mee te stemmen met een afkeurende aandeelhoudersmotie of in een eenmalig gesprek);
3. De bank belegt in het bedrijf en spreekt het bedrijf intensief aan op diens betrokkenheid bij of verantwoordelijkheid voor de structurele schendingen van mensenrechten (bijvoorbeeld tijdens een engagementtraject);
4. De bank belegt in het bedrijf en spreekt het bedrijf intensief aan op diens betrokkenheid bij of verantwoordelijkheid voor de structurele schendingen van mensenrechten (bijvoorbeeld tijdens een engagementtraject). De bank legt daarbij vast dat de investeringsrelatie alleen wordt voortgezet als het bedrijf de schendingen van mensenrechten beëindigt of minimaliseert binnen een realistisch tijdsbestek;
5. De bank heeft middels een succesvol engagementtraject een bijdrage geleverd aan de beëindiging van de structurele schending van mensenrechten OF de bank belegt niet (meer) in het bedrijf op basis van haar mensenrechtenbeleid (of het duurzaamheidsbeleid waarin mensenrechten zijn opgenomen).

Als de bank niet (meer) in het bedrijf belegt op basis van financiële of andere redenen (dan mensenrechten- of duurzaamheidsoverwegingen), wordt de score n.a. (niet actief) toegekend.

Alle negen banken werkten mee aan het onderzoek. Op basis van de onderzoeksresultaten en de door de banken verstrekte informatie zijn scores toegekend. De scores van de negen banken zijn samengevat in de volgende tabel.

Tabel 1 Banken en grondstofwinnende bedrijven: de praktijk

Bank	Barrick Gold	Shell	Vedanta Resources
ABN AMRO Bank	1	1	1
Aegon Bank	2	2	2
ASN Bank	5	5	5
Friesland Bank	5	5	5
ING Bank	2	2	2
Rabobank*	3	3	n.a.
SNS Bank**	5	3	5
Triodos Bank	5	5	5
Van Lanschot Bankiers	3	3	3

* Inclusief Robeco Direct

** Inclusief SNS RegioBank

Legenda:

1 = slecht;

2 = onvoldoende;

3 = matig;

4 = voldoende;

5 = goed.

n.a. = niet actief op dit gebied

ABN AMRO Bank, die wel in de drie bedrijven in kwestie belegt, verstrekke geen informatie waaruit blijkt dat zij engagementactiviteiten onderneemt t.a.v. deze bedrijven. De bank kreeg daarom driemaal een 1 (slecht).

Aegon Bank en ING Bank geven aan wel engagement te voeren met de betreffende bedrijven, maar hebben verder geen informatie verstrekt over de vorm, de inhoud en de frequentie van dit engagement en tot welke resultaten dit heeft geleid. Zij scoren daarom driemaal een 2 (onvoldoende).

Van Lanschot Bankiers heeft een intensief engagementtraject met alle drie de bedrijven, maar heeft niet duidelijk vastgelegd dat de belegging niet wordt voortgezet als het bedrijf de schendingen van mensenrechten niet beëindigt of minimaliseert binnen een realistisch tijdsbestek. Deze bank scoort daarom driemaal een 3 (matig).

De Rabobank belegt om financiële redenen niet in Vedanta Resources. Met de andere twee bedrijven, Barrick Gold en Shell voert de Rabobank een intensief engagementtraject, waarbij echter niet duidelijk is vastgelegd dat de belegging wordt beëindigd als het bedrijf de schendingen van mensenrechten niet beëindigt of minimaliseert binnen een realistisch tijdsbestek. De bank scoort daarom tweemaal een 3 (matig).

ASN Bank, Friesland Bank en Triodos Bank scoren voor alle drie de bedrijven een 5 (goed), omdat zij op basis van mensenrechtenoverwegingen er bewust voor hebben gekozen niet in deze bedrijven te investeren.

Voor SNS Bank geldt dit ook ten aanzien van Barrick Gold en Vedanta Resources, maar ten aanzien van Shell is gekozen voor een engagementtraject. Daarbij is niet duidelijk vastgelegd dat de belegging niet wordt voortgezet als het bedrijf de schendingen van mensenrechten niet beëindigt of minimaliseert binnen een realistisch tijdsbestek. Hier scoort SNS Bank daarom een 3 (matig).

Naast de specifieke aanbevelingen voor het engagement met de drie bedrijven die in dit rapport worden behandeld, bevat het rapport tot slot meer algemene aanbevelingen over de wijze waarop financiële instellingen het *human rights due diligence* proces van John Ruggie kunnen toepassen en hoe zij effectief engagement kunnen voeren met bedrijven die betrokken zijn bij of verantwoordelijk zijn voor schendingen van mensenrechten.